

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سرشناسه: راد، علی، ۱۳۵۶.

عنوان و نام پدید آور: گونه‌شناسی احادیث قرآنی امامیه از نظریه تا تطبیق / علی راد؛
تهیه و تدوین: هاشم تفسیر اهل بیت (علیهم‌السلام) گروه قرآن‌شناسی و دانش‌های پیرامونی؛ ویراستار محمد قنبری.
مشخصات نشر: قم: موسسه علمی - فرهنگی دارالحدیث. سازمان چاپ و نشر، ۱۳۹۷.
مشخصات فیزیکی: ۳۱۲ ص.

فروست: پژوهش‌های تفسیر اهل بیت (علیهم‌السلام) گروه قرآن‌شناسی و دانش‌های پیرامونی؛ ۱۲.

شابک: 978 - 602 - 207 - 012 ISBN:

وضعیت فهرست نویسی: ف

موضوع: قرآن -- احادیث -- نقد و تفسیر

موضوع: Qur'an -- Hadiths -- Criticism, interpretation, etc

موضوع: قرآن -- بررسی و شناسایی

موضوع: Qur'an -- Surveys

موضوع: احادیث شیعه -- نقد و تفسیر

موضوع: Hadith (Shiites) -- Criticism, interpretation, etc

شناسه افزوده: موسسه علمی - فرهنگی دارالحدیث، سازمان چاپ و نشر

رده بندی کنگره: ۱۳۹۷ ۴۲ق/۵/۱۴۱ BP

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۲۱۸

شماره کتاب‌شناسی ملی: ۵۲۸۲۸۱۳

گونه‌شناسی احادیث قرآنی امامیه

از نظریه تا تطبیق

علی راد

دانشیار دانشگاه تهران

گونه‌شناسی احادیث قرآنی امامیه از نظریه تاتطبیق

علی راد (دانشیار دانشگاه تهران)

تهیه کننده: پژوهشکده تفسیر اهل بیت (ع) (گروه قرآن‌شناسی و دانش‌های پیرامونی) / ۱۲

ویراستار: محمد قنبری

مؤلف: خوان: علینقی پارسانیا

طراح جلد: حسن فرزندگان

صفحه‌آرا: ۱۰۰۰ خوش رفته اراکرم

ناشر: سازمان چاپ و نشر دارالحدیث

چاپ: اول / ۱۳۹۷

چاپخانه: دارالحدیث

شمارگان: ۵۰۰

قیمت: ۲۵۰۰۰ تومان

دفتر مرکزی: قم، میدان شهدا، خیابان معلم، پلاک ۱۱۵، سن ۰۲۵ - ۳۷۷۲ / فاکس: ۰۲۵ - ۳۷۷۴۰۵۷۱ / ص. پ. ۴۴۶۸ / ۳۷۱۸۵

نمایشگاه دائمی علوم حدیث (قم، خیابان معلم) تلفن: ۰۲۵ - ۳۷۷۴۰۰۰۵ / فروشگاه شماره «۲» (قم، خیابان معلم، مجتمع ناشران، طبقه همکف پلاک ۲۹) تلفن: ۰۲۵ - ۳۷۸۴۲۳۰۹ / ۰۲۵ - ۳۷۸۴۲۳۱۰

فروشگاه شماره «۳» (شهر ری، حرم حضرت عبدالعظیم حسنی علیه السلام دروازه شرق) تلفن: ۰۲۱ - ۵۵۹۵۲۸۶۲

فروشگاه شماره «۴» (شهر ری، حرم حضرت عبدالعظیم حسنی علیه السلام دروازه جنوبی) تلفن: ۰۲۱ - ۵۱۲۲۴۴۹۳

<http://darolhadith.ir>

darolhadith20@gmail.com

ISBN: 978 - 622 - 207 - 012 - 0

<http://shop.darolhadith.ir>

* کلیه حقوق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است.

۳۰۰۱۱۴۶۸۱۰۰۱۰۱۶

فهرست مطالب

پیش‌گفتار	۹
درآمد	۱۱

فصل اول: ادبیات پژوهش

مفاهیم	۱۵
احادیث قرآنی	۱۵
گونه‌شناسی	۱۵
نظریه	۱۷
تطبیق	۱۸
امامیه	۱۸
شناخت	۲۰
تیین	۲۱
پیشینه	۲۶
الف - طیف استاد محمد هادی معرفت رحمته الله علیه	۲۸
ب - طیف دارالحدیث	۲۸
ج - طیف استادان رشته علوم قرآن و حدیث	۲۹
نظریه معیار	۳۰
روش و فرآیند	۳۹

فصل دوم: احادیث قرآن‌شناسی

درآمد	۴۳
ماهیت‌شناسی	۴۵
الهی بودن	۴۵
تنزیل و حیانی	۴۹

۵۰	اسم‌شناسی
۵۴	آیه‌شناسی
۵۵	کرائم
۵۹	قوان
۶۴	غُرر
۷۱	سوره‌شناسی
۷۲	فَسْطَاط
۷۴	لَمْ يُرْهِمْ
۷۵	دیدگاه اول
۷۶	دیدگاه دوم
۷۶	دیدگاه سوم
۷۷	عَروس
۷۸	متن‌شناسی
۷۹	گفتاری بودن
۸۳	تاریخ‌مندی متن
۸۶	فرازمانی تعالیم
۸۸	شبکه معنایی
۹۳	خواص قرآن
۹۶	فهم‌شناسی
۹۶	روش فهم
۱۰۰	تفسیر قرآن به قرآن
۱۰۴	قواعد فهم
۱۰۸	آسیب فهم
۱۱۳	احادیث مرتبط
۱۱۴	پیراهن یوسف علیه السلام
۱۱۵	چرایی ملاقات موسی علیه السلام با خضر علیه السلام
۱۱۶	ذو القرنین و یاجوج و ماجوج
۱۲۰	جمع‌بندی

فصل سوم: احادیث تبیین قرآن

۱۲۷	درآمد
۱۲۹	تبیین معانی
۱۳۴	خُنُس، صدود
۱۳۴	کلاله، آیام معدودات
۱۳۶	ظن، آب
۱۴۱	تبیین مفاهیم

۱۴۲	علم خشوع آفرین
۱۴۲	فراغت فواد
۱۴۳	قتل پیامبران
۱۴۴	صبر بر آتش
۱۴۶	س خورشید
۱۴۷	تجريد معنا
۱۵۷	تاویل باطن
۱۶۳	حیات و موت
۱۶۶	خلع
۱۷۵	تاویل تشابه
۱۷۵	ذن یونس
۱۷۶	«انکم سارقون»
۱۷۹	«إِنِّی سَقِیْرٌ»
۱۹۱	تجدید و توسعه
۱۹۸	جری در عصر صحابه
۱۹۹	جنگ جمل
۲۰۲	فئة باغية
۲۰۴	زندان معاویه
۲۰۵	انواع جری
۲۰۵	جری ظاهر
۲۰۸	جری باطن
۲۱۱	جمع بندی

فصل چهارم: احادیث مستنطق

۲۱۷	درآمد
۲۲۶	«الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ» و آموزه قطع دست سارق
۲۲۶	اشاره
۲۳	حدیث استنطاق امام جواد (ع)
۲۳۹	دلالت
۲۴۶	استنطاق
۱۴۶	ادله اعتبار
۲۴۷	موافقت با سنت
۲۴۹	موافقت با لغت
۲۴۹	موافقت با مقاصد قرآن و حکمت تشریع
۲۵۱	موافقت با امضایی بودن مجازات سرقت

۲۵۸	گزارش اول
۲۵۸	گزارش دوم
۲۶۲	گزارش سوم
۲۶۳	دستاورد
۲۶۶	«كُلُّ يَحْمِلُ عَلَى شَاكِلَتِهِ» و آموزه جواز نماز در معابد اهل کتاب
۲۶۶	ه
۲۶۷	ادله دیدگاه عدم جواز
۲۶۸	نجاست اهل کتاب
۲۶۸	عدم عبادت اهل کتاب
۲۶۹	ارزیابی و نقد
۲۷۲	وجود تمایز و تماثل در معابد اهل کتاب
۲۷۲	ارزیابی و نقد
۲۷۴	ترویج شریعت متسوخ
۲۷۴	ارزیابی و نقد
۲۷۵	تعارض با روایات رجحان مساجد بر معابد
۲۷۶	ارزیابی و نقد
۲۷۶	تعارض با غرض و رضایت واقف
۲۷۶	ارزیابی و نقد
۲۷۷	ادله دیدگاه جواز
۲۷۸	ادله قرآنی
۲۷۸	آیه عطف مساجد بر معابد
۲۷۹	آیه عمل برابر شاکیه
۲۸۱	آیه تکریم مسجد اصحاب کهف
۲۸۳	ادله روایی
۲۸۳	عموم روایت «جعلت لی الأرض مسجدا و طهورا»
۲۸۴	خروج معابد از شمول روایات اماکن ممنوعه نماز
۲۸۴	روایات صریح در جواز اقامه نماز در معابد اهل کتاب
۲۸۵	روایت فضیلت اقامه نماز در معابد اهل کتاب
۲۸۶	روایت اخذ معابد به عنوان مسجد
۲۸۷	دستاورد
۲۸۹	کتابنامه

پیش‌گفتار

پژوهشگاه تفسیر اهل بیت (علیهم‌السلام) پژوهشگاه قرآن و حدیث، وابسته به موسسه علمی - فرهنگی دارالحدیث، را آغاز تأسیس تا کنون، به هدف تبیین علمی و روشمند مبانی، جایگاه، میراث و روش‌شناسی مکتب اهل بیت (علیهم‌السلام) طرح‌های پژوهشی متعددی را در گروه‌های پژوهشی سه‌گانه خود به انجام رسانده است.

گروه قرآن‌شناسی دانش‌های پیرامونی این پژوهشگاه نوپا توانسته است با یاری خدا و توجهات اهل بیت (علیهم‌السلام) سومین طرح پژوهشی پانین یافته خود را به شکل کتاب حاضر تقدیم قرآن‌پژوهان فرهیخته نماید.^۱ این نوشتار به چگونگی تعالی بهره‌وری روشمند از احادیث قرآنی امامیه پرداخته است و بر این مهم تأکید دارد که روایات قرآنی امامیه با همه گوناگونی و تنوع محتوایی‌شان، قابل سامان‌دهی در یک الگوی جامع‌اند؛ الگویی مبتنی بر منطق علمی اهل بیت (علیهم‌السلام) در شناخت و تفسیر و تبیین قرآن.

این اثر به تعمیق مباحث نظری در مبحث روش‌شناسی تفسیری یاری می‌رساند، منبعی برای بازپژوهی احادیث قرآنی اهل بیت (علیهم‌السلام) است و در همان - حال در عینی‌سازی دانش ویژه اهل بیت (علیهم‌السلام) در عرصه قرآن‌شناسی مشارکت می‌جوید. این رساله کوشیده است با فرورفتن در لایه‌های زیرین معنایی و استخراج آموزه‌های ناب از آیات شریف قرآن، مزیت انحصاری مکتب تفسیر امامیه در مطالعات جریان‌شناسی تطبیقی تفسیر را در پیشگاه قرآن‌پژوهان معاصر قرار دهد. از این رو کتاب حاضر در دوساحت نظری و تطبیقی تصنیف شده است؛ در بخش نخست، نویسنده تلاش نموده است از خلال طرح مباحث نظری،

۱. پیش از این دو کتاب معناشناسی تطبیقی قرآن و تورات، خاورشناسان و تفسیر امامیه نیز از همین گروه نشر یافته است.

الگوی مفهومی ارائه نماید تا گونه‌های مختلف موجود در روایات قرآنی امامیه را تمایز بخشد. در بخش دوم که بیشترین حجم پژوهش را به خود اختصاص داده است، نظریه مفهومی نویسنده در قالب تحلیل نمونه‌های متعدد روایی بسط و تفصیل و تطبیق یافته است. از نگاه نویسنده کتاب، الگوی نظری ارائه شده در این اثر، آن اندازه جامعیت و دقت دارد که بتوان از آن در مطالعات تفسیر روایی بهره جست و به دسته‌بندی و طبقه‌بندی روایات تفسیری ناظر به قرآن در جوامع حدیثی - تفسیری امامیه پرداخت.

فرستاده معتقد می‌شمارم و در این جا از نویسنده فرهیخته، سخت‌کوش و دانشور این اثر، جناب حجت الاسلام دکتر علی راد، دانش‌آموخته حوزه علمیه و فارغ التحصیل دانشگاه قرآن و حدیث و نیز همکاران نش کتاب تشکر و قدردانی می‌کنم و برایشان حیات طیبه و بهترین فرجام را آرزو می‌نم‌یم. امیدوارم که در سایه توجهات حضرت ولیعصر علیه السلام شاهد عرضه آثاری دیگر در عرصه مبانی نظری و تطبیقی تفسیر روایی باشیم.

مسئول پژوهشکده تفسیر اهل بیت علیهم السلام

عبدالهادی مسعودی

دوم خرداد ۱۳۹۷

رمضان المبارک ۱۴۳۹

درآمد

این کتاب در امتداد واکاوی نظریه تفسیری امامیه است که نویسنده، پیش‌تر مبانی کلامی آن را در پژوهشی دیگر^۱ به بحث نشانده است. نگارنده در مؤلفه «قلمرو»، از مؤلفه‌های پنج‌گانه نظریه تفسیری امامیه، به این مهم اشاره دارد که فهم قرآن فرآیندی گام به گام از معاشناسی واریس تا استرجاع آموزه‌ها و نظریه قرآنی است و متوقف در تبیین مدالیل ظاهری آیات نیست؛ لذا تأویل، جرح و تطبیق و استنطاق نیز از ساحت‌های فهم قرآن است که تفسیر امامیه بدان تأکید دارد. این مهم، وام‌گرفته از الگوی اهل بیت (علیهم‌السلام) در تبیین قرآن است. در همان زمان، این دغدغه‌ها منتهی به شکل‌گیری گرفت که آیا نظام و سازوکار منطقی میان احادیث قرآنی اهل بیت (علیهم‌السلام) وجود دارد؟ آیا اکتشاف طرح‌واره جامع برای طبقه‌بندی منطقی و توجیه‌پذیر این احادیث امکان دارد؟ اگر آری، این طرح‌واره کدام است و آن را باید از کجا جست‌وجو کرد؟ نگارنده، مؤلفه قلم و فرضیه‌پردازی را به عنوان پیش‌فرض خود قرار داده و به تحقیق در مستندسازی آن پرداخته است. فرضیه‌های مذکور با تحقیقات بیشتر و هدایت پژوهش‌های تحصیلات تکمیلی رشته تفسیر روایی و علوم قرآن، حدیث به آزمون گذاشته شد. در این پژوهش‌ها فرضیه مذکور توفیق لازم در استنباط طرح‌واره لازم برای طبقه‌بندی احادیث قرآنی را پیدا کرد و با افزودن بخش‌هایی به فرضیه اولیه تکامل یافت که صورت کامل شده آن در این پژوهش ارائه می‌شود.

۱. مبانی کلامی امامیه در تفسیر.